מבחן מסכם בסגנון בגרות: צדקה, אמת ויושר

זמן 90 דקות | ניקוד 100 נקודות

שם	כיתה	תאריך	ציון
			מתוך 100

זמן: 90 דקות · 100 נקודות · ענה על חמש מתוך שבע השאלות (1–7). לכל שאלה 20 נקודות (5 × 20 = 100). חומר עזר: אין. בכל שאלה קראי את המשנה וענה על כל הסעיפים. סמני למטה אילו חמש שאלות בחרת. אם תענה על יותר מחמש, ייבדקו חמש התשובות הראשונות.

השאלות שבחרתי: ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ☐ 7

א חלק א: שבע שאלות, עני על חמש

100 נקודות

20 נקודות לכל שאלה. ניסוח מקורי של המורה החדש, לא מתוך שאלוני בגרות.

1 קראי את המשנה: 20 נק'

אֵין פּוֹחֲתִין לָעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן, מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע. לָן, נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסַת לֵינָה. שָׁבַת, נוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, לֹא יִטֹּל מִן הַתַּמְחוּי. מְזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעֻדּוֹת, לֹא יִטֹּל מִן הַקֻּפָּה.

(משנה, פאה פרק ח, משנה ז)

א. מה נותנים לעני העובר ממקום למקום? ציייני שלושה מצבים שבמשנה, ומה נותנים לו בכל אחד. 6 נק'

ב. הסבירי לפי הרע"ב את ההבדל בין התמחוי ובין הקופה, ומדוע הגבול בתמחוי הוא שתי סעודות ובקופה ארבע עשרה. 7 נק'

ג. למשפחת לוי יש אוכל לשלושה ימים (שש סעודות). האם מותר להם לקבל מן התמחוי? ומן הקופה? נמקי לפי המשנה והרע"ב. 7 נק'

2 קראי את סוף המשנה: **20 נק'**

> וְהַקְּפָה נְגְבִּית בִּשְׁנַיִם, וּמִתְחַלֶּקֶת בִּשְׁלֹשָׁה.
>
> (משנה, פאה פרק ח, משנה ז)

א. הסבירי את הדין, והביאי את נימוק הרע"ב לכל אחד מחלקיו. **6 נק'**

ב. הרע"ב כותב "שֶׁמְּמַשְׁכְּנִים עַל הַצְּדָקָה". מה מלמד הביטוי על צדקה: האם היא רק רשות של היחיד? הסבירי גם מה הקשר ל"שְׁרָרָה עַל הַצִּבּוּר". **7 נק'**

ג. בבית הספר הוקמה קרן לתלמידים שצריכים עזרה. רוני, חבר הוועד, מציע: "אני לבד אאסוף את התרומות ואני לבד אחליט מי מקבל, ככה יותר מהר." הסבירי לפי המשנה והרע"ב מה הבעיה בהצעה, והציעי סדר עבודה מתאים. **7 נק'**

3 קראי את המשנה: **20 נק'**

> מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז, לֹא יִטֹּל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעְשַׂר עָנִי. הָיוּ לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִלּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת, הֲרֵי זֶה יִטֹּל.
>
> (משנה, פאה פרק ח, משנה ח)

א. מהו הגבול שקובעת המשנה, ומה הנימוק של הרע"ב לסכום הזה? **6 נק'**

ב. הסבירי את הביטוי "אֲפִלּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת". מה הוא מלמד על הרגע שבו בודקים אם אדם עני? **7 נק'**

ג. ההמשך במשנה: "הָיוּ מְמֻשְׁכָּנִים לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ, הֲרֵי זֶה יִטֹּל. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְמָכֹר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ". לדוד יש שלוש מאות זוז, אבל כולם ממושכנים לבעל חוב, ויש לו גם כלים יפים לשבת. האם מותר לו ליטול? האם חייב למכור את הכלים? נמקי, והביאי את פירוש הרע"ב ל"כלי תשמישו". **7 נק'**

4 קראי את המשנה: **20 נק'**

כְּשֵׁם שֶׁאוֹנָאָה בִּמְקָח וּמִמְכָּר, כָּךְ אוֹנָאָה בִּדְבָרִים. לֹא יֹאמַר לוֹ בְּכַמָּה חֵפֶץ זֶה, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִקַּח. אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמַר לוֹ זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים.

(משנה, בבא מציעא פרק ד, משנה י)

א. מהי "אונאת דברים"? הביאי שתי דוגמאות מן המשנה, והסבירי במה כל אחת פוגעת. **6 נק'**

ב. לפי הרע"ב, על אונאת דברים נאמר "וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ". הסבירי את נימוקו: למה דווקא כאן מזכירים יראת שמים? **7 נק'**

ג. שני מקרים: (1) נוי נכנסת לחנות בגדים, מודדת ושואלת על מחירים, רק כדי לקנות אחר כך באתר זול. (2) בקבוצת הכיתה מישהו כותב לאיתי, שהשתנה מאוד השנה: "זוכרים מה הוא עשה בכיתה ח'?". קבעי לגבי כל מקרה אם יש בו אונאת דברים לפי המשנה, ונמקי. **7 נק'**

5 קראי את המשנה: **20 נק'**

> רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא יְחַלֵּק הַחָנָנִי קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִין לַתִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָן לָבֹא אֲצָלוֹ. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וְלֹא יִפְתַּח אֶת הַשָּׁעַר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, זָכוּר לָטוֹב.
>
> (משנה, בבא מציעא פרק ד, משנה יב)

א. הציגי את המחלוקת בין רבי יהודה ובין חכמים בחלוקת קליות ואגוזים לילדים, ואת נימוק רבי יהודה. **6 נק'**

ב. הסבירי לפי הרע"ב את המחלוקת על "וְלֹא יִפְתַּח אֶת הַשָּׁעַר": מה החשש של רבי יהודה, מה הנימוק של חכמים, וכמי ההלכה. **7 נק'**

ג. סופרמרקט חדש נפתח בשכונה. הוא מחלק סוכריות לילדים בכניסה, ומוכר לחם בזול מכל החנויות בסביבה. בעל המכולת הוותיקה טוען שזה לא הוגן. כתבי מה היה אומר רבי יהודה ומה היו אומרים חכמים, ומה ההלכה לפי הרע"ב לגבי המחיר. **7 נק'**

6 קראי את המשנה: **20 נק'**

> הַתַּגָּר נוֹטֵל מֵחָמֵשׁ גְּרָנוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה אַחַת. מֵחָמֵשׁ גִּתּוֹת, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּטָּם אֶחָד. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מִתְכַּוֵּן לְעָרֵב. ... וּמוֹדִים שֶׁלֹּא יָבֹר מֵעַל פִּי מְגוּרָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹנֵב אֶת הָעַיִן. אֵין מְפַרְכְּסִין לֹא אֶת הָאָדָם וְלֹא אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא אֶת הַכֵּלִים.
>
> (משנה, בבא מציעא פרק ד, משנה יב)

א. מתי מותר לסוחר לערב פירות מכמה מקומות, ומתי אסור? הביאי את פירוש הרע"ב ל"שלא יתכוון לערבן". **6 נק'**

ב. הסבירי לפי הרע"ב את "כְּגוֹנֵב אֶת הָעַיִן" ואת האיסור "אֵין מְפַרְכְּסִין". מה המשותף לשניהם? **7 נק'**

ג. עדי מוכרת באתר יד שנייה טלפון ישן. היא מצלמת אותו עם פילטר שמסתיר שריטות. באותו שוק, דוכן מוכר קופסאות תותים שבהן התותים הגדולים למעלה והמעוכים למטה. קבעי לגבי כל מקרה מה הדין לפי המשנה והרע"ב, ונמקי. **7 נק'**

7 קראי את המשניות: **20 נק'**

> אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם. הָאוֹמֵר שֶׁלִּי שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ שֶׁלָּךְ, זוֹ מִדָּה בֵּינוֹנִית. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, זוֹ מִדַּת סְדוֹם. (ה, י) ·
> אַרְבַּע מִדּוֹת בִּנּוֹתַנֵי צְדָקָה. הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְּנוּ וְלֹא יִתְּנוּ אֲחֵרִים, עֵינוֹ רָעָה בְּשֶׁל אֲחֵרִים. (ה, יג)
> (משנה, אבות פרק ה, משניות י, יג)

א. צייני את ארבע המידות בנותני צדקה (ה, יג), והסבירי לפי הרע"ב מדוע מי שרוצה "שֶׁיִּתְּנוּ וְלֹא יִתְּנוּ אֲחֵרִים" עינו רעה בשל אחרים. **6 נק'**

ב. "שֶׁלִּי שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ שֶׁלָּךְ": הסבירי לפי הרע"ב את שתי הדעות, "מִדָּה בֵּינוֹנִית" ו"מִדַּת סְדוֹם". למה מידה שנראית הוגנת יכולה להיות מסוכנת? **7 נק'**

ג. אסף מסרב להשאיל לחבר את הסיכומים שלו, אף שזה לא עולה לו כלום, ואומר: "כל אחד לעצמו". הוא גם מבקש מחברים אחרים לא לשלוח לו את הסיכומים שלהם. לאיזו מידה במשניות דומה כל אחד מהדברים? נמקי לפי הרע"ב. **7 נק'**